

Експертне опитування

«Іммігранти в суспільстві: виклики для освіти»

Анкета експерта

1. Як Ви вважаєте, те, що люди з інших країн переїжджають жити до України, це в цілому добре чи погано впливає на економіку країни? (1 -5, де «1» - «впливає дуже погано, а «5» - впливає дуже добре»)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

---

2. Як Ви вважаєте, приплив людей з інших країн в цілому руйнує чи збагачує культурне життя України? (1 – 5, де «1» - зовсім руйнує, а «5» - дуже збожує)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

---

3. Як Ви вважаєте, із припливом людей з інших країн Україна стає гіршим або кращим місцем для життя ? (1 – 5, де «1» - «стає значно гіршим», а «5» - «значно кращим»)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

---

4. Чи можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжетнічні відносини у приймаючому суспільстві?

---

5. Чи можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжкультурні комунікації у приймаючому суспільстві?

---

6. Як Ви оцінюєте можливості іммігрантів адаптуватися до освітнього простору приймаючої країни?

---

7. Які, на Ваш погляд, проблеми має освітня інтеграція іммігрантів у приймаюче суспільство?

(Що становить найбільші проблеми – матеріальний статус, різниця у системі освіти, світоглядні цінності, особливості національної культури?)

1. Як Ви вважаєте, те, що люди з інших країн переїжджають жити до України, це в цілому добре чи погано впливає на економіку країни?

ТАБЛИЦЯ 1

Як Ви вважаєте, те, що люди з інших країн переїжджають жити до України, це в цілому добре чи погано впливає на економіку країни? (1 -5, де «1» - «впливає дуже погано, а «5» - впливає дуже добре»)	Кількість згадок
1 впливає дуже погано	
2 впливає погано	1
3 у чомусь погано, а в чомусь добре	1 1 11
4 впливає добре	1 1 1 111111
5 впливає дуже добре	11

- Дивлячись із якою метою приїжджає людина. Якщо відкрити свій бізнес і створити нові робочі місця, то це приносить користь суспільству й державі в цілому. Проте, як буває найчастіше, це люди з іще бідніших країн, ніж наша держава, вони приїжджають і займають робочі місця, які могли б українці зайняти. Це впливає погано на економічну та соціальну сферу в Україні.
- Залежить від того, які люди приїжджають: якщо це люди фінансово забезпечені і з високим рівнем освіти, які зацікавлені у розвитку країни, то їх гроші працюватимуть на економіку країни. Це добре. Якщо переїжджають люди, які не хочуть працювати, то це погано, адже вони намагатимуться жити на дотації, а це виснажуватиме бюджет України.
- Зазвичай ті іммігранти з інших країн, які зацікавлені залишитись в Україні здатні надати позитивні паттерни ведення бізнесу у свої країнах, зміцнювати економіку країни шляхом відкриття дрібного бізнесу, створення нових робочих місць або ж конкуренто працевлаштовуватись за профілем своєї діяльності. З іншого боку, існує ряд еміграційних потоків, які використовують Україну як місце тимчасового перебування на шляху до благополучних країн Європи. Ця група не тільки не приносить користі економіки, але і здатна завдавати шкоди займаючись контрабандою.
- Вплив іноземців, які переїжджають жити до України, залежить від того, хто вони. Якщо це економічно, фінансово забезпечені люди, здатні організувати власний бізнес, вирішити питання свого життєзабезпечення, то це добре для економіки країни.
- Вважаю, що піднімається соціально-культурний статус населення, що впливає на економічний підйом країни.
- Більш позитиву, ніж негативу. Звичайно, за умови, якщо особи, що переїжджають жити до України, це є членами екстремістської організації
- Вважаю що впливає добре, оскільки, як правило, мігранти є найбільш активними представниками свого суспільства. Молодими підприємливими, відкритими до всього нового.

2. Як Ви вважаєте, приплив людей з інших країн в цілому руйнує чи збагачує культурне життя України?

ТАБЛИЦЯ 2

2. Як Ви вважаєте, приплив людей з інших країн в цілому руйнує чи збагачує культурне життя України? (1 – 5, де «1» - зовсім руйнує, а «5» - дуже збагачує)	Кількість згадок
1 зовсім руйнує	
2 руйнує	
3 у чомусь руйнує у чомусь збагачує	1 1 1 1 111
4 збагачує	1 11 111
5 дуже збагачує	1 11

- Культурне життя руйнує бідність.
- У цілому, збагачує. Адже Українська культура формувалася під впливом візантійської культури, з надбань трипільців та давніх греків при Великому переселенні народів. Тому доповнення культурою однієї країни іншою приносить певний розвиток суспільства та збагачує міжетнічні зв'язки. Та якщо це відбувається в міру, а не чужа культура поглинає автентичну. Традиції, обряди та надбання національної культури мають бути на першому місці.
- Україна – багатоетнічна держава. Демонстрація різноманіття культур, традицій, здорова трансляція «чужоземного» культурного досвіду» здатна позитивно вплинути на зміцнення культурних зв'язків українців. Тільки через розуміння відмінностей одне одного країна зможе претендувати на успішне майбутнє.
- Культурне збагачення можливе теж за певних умов, а саме: іноземці з повагою ставляться до культурних надбань українців, не займаються культурною експансією, а українці, зі свого боку, виявляють повагу до іншої культури.
- Частково, думаю, що 80% збагачує, а 20% може негативно впливати у зв'язку з переселенням нерозвинутих країн.
- Розширення кругозору місцевого населення, нові кулінарні традиції, нові культурні цінності.
- Однозначно збагачує, а також розширює світогляд українців.

3. Як Ви вважаєте, із припливом людей з інших країн Україна стає гіршим або кращим місцем для життя ?

ТАБЛИЦЯ 3.

Як Ви вважаєте, із припливом людей з інших країн Україна стає гіршим або кращим місцем для життя ? (1 – 5, де «1» - «стає значно гіршим», а «5» - «значно кращим»)	Кількість згадок
---	------------------

1 стає значно гірше	
2 стає гірше	1
3 у чомусь гірше, у чомусь краще	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
4 стає краще	11
5 стає значно краще	1

- Якщо людина працює, то країна стає кращою.
- Навіщо Україні люди з інших країн?! А своїх куди подіти? Для такої території і своїх людей вистачає. Треба думати не про людей з інших країн, а про те як своїм людям забезпечити робочі місця з достатнім заробітком.
- Залежить від того, з якою метою чужинець приїжджає в Україну (відкрити свій бізнес і створити нові робочі місця, чи зайняти так необхідне тому ж українцю робоче місце).
- Як вже обговорено вище - мігранти здатні надати позитивні паттерни у економіці, культурі та, навіть, у управлінні державою. Інша сторона медалі полягає у неготовності частини українців сприймати «чужого», особливо якщо це людина іншого кольору шкіри, чи віросповідання.
- Таким чином питання породжує питання: «стає гіршим чи кращим місцем для життя для кого?». Переважна більша частина іммігрантів, мають можливість віднайти себе в Україні і почуватись краще, ніж вдома (особливо, якщо ця країна в зоні конфлікту). Частина українців, готова до різноманіття, здатна винести позитивні уроки від спілкування з мігрантами. Це може сприяти підвищенню їх культурного рівня, володіння іноземною мовою, або ж навіть матеріальні статки. Якщо ж говорити про націоналістично-налаштовану частину українців, то тут можуть виникати конфлікти і непорозуміння. Має минути не один рік, щоб в баченні представників цієї групи іммігранти могли стати органічною частиною українського суспільства.
- Якщо спільно з новоприбулими громадяни України будуть облаштовувати країну, розвивати її, то буде всім добре.
- Економічне зростання. Етикет. Рівень мов. Законодавчі-правові.
- Чим у суспільстві більш культурна розмаїтість тим простіше адаптуватися новим мігрантам.
- Це неоднозначне питання. Все залежить від держави і заходів у інтеграції іммігрантів, недопущення випадків дискримінації.
- Толерантного ставлення у приймаючому суспільстві.

4. Чи можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжетнічні відносини у приймаючому суспільстві?

- Так. Між людьми різних країн складаються відносини.
- Міжетнічні відносини-це інструмент, яким політики маніпулюють суспільством. Треба брати приклад з США – там такий інструмент заборонений. Держпарламент США пильнує за дотриманням міжетнічної толерантності у країні, адже це – гарантія цілісності США. І це правильно

- В цілому позитивно, оскільки трансляція відмінностей, як уже говорились вище, здатна підвищити рівень толерантності у суспільстві та зміцнити його.

Проте, останнім часом, державні діячі створюють певну атмосферу нетерпимості, наприклад, щодо грузинів, які були запрошені до управління держави. Останні заяви генпрокурора Ю. Луценка носять відверто шовіністичний характер і збурюють суспільство, що є абсолютно не припустим.

Таким чином, не стільки іммігранти впливають на міжетнічні відносини, скільки ставлення до них окремих державних діячів та лідерів громадської думки.

- Це залежить від людини.
- Так! Так звісно. Про це свідчить досвід інших країн! Такий вплив, мабуть, ситуаційний, специфічний для кожного приймаючого суспільства.
  - Так впливають. Приймаюче суспільство має знати культуру іммігрантів як і навпаки.
  - Так відбувається змінювання культур та різне сприйняття та збагачення на одні і тій ж ситуації.
    - Так як мігранти впливають на деякі сфери приймаючого суспільства, і як слід виникають на цій ниві міжетнічні конфлікти (особливо це стосується поведінки кавказьких мігрантів.
- Так, інколи не позитивний.
- Безумовно, серед частини як мігрантів так і місцевого населення присутня ксенофобія. З іншого боку, чим частіше є контакти між мігрантами та не мігрантами тим більш буде рівень толерантності у суспільстві.
- Звичайно, іммігранти формують нові національні меншини в Україні. Відбувається взаємодія з місцевим населенням. Якщо держава не регулює цей процес, така взаємодія може мати негативний характер: дискримінація, напади, розподіл на групи ненависті. Оскільки прибуття до України представників інших національностей, які часто є нетиповими для нашої країни, ускладнює етнічну структуру суспільства.

5. Чи можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжкультурні комунікації у приймаючому суспільстві?

- Ми перехоплюємо деякі традиції інших країн, так само, як і перехоплюють наші традиції.
- Чужих нам не треба.
- Залежить від взаємовідносин між країнами.
- Так, беззаперечно.

Чи можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжкультурні комунікації у приймаючому суспільстві?

- Сам факт присутності представників етнічних меншин із інших країн породжує постійну міжкультурну взаємодію. Окрім того, що вона може мати вияв у мистецтві, вони також проявляється кожного дня на побутовому рівні. Завдяки такій взаємодії на мікрорівні акумулюється нове знання про чужорідні традиції, звичаї, звички харчування та побут. При правильному сприйнятті вони можуть мати позитивний вплив на побут українців.
- Так! Міжкультурні комунікації треба будувати у відповідь на нову міжетнічну ситуацію. У будь-якому разі міжкультурні комунікації треба активізувати, шукати нові їхні форми, збагачувати їхній зміст, уникати небезпечних тем і домагатися взаєморозуміння між іммігрантами і приймаючою стороною.
- Так є вплив на комунікації. Вони можуть бути як позитивними, показувати повагу, цікавість, взаєморозуміння, так і агресію. Потрібні дослідження щоб зрозуміти, що саме спричиняє позитив, а що негатив.
- Так, але думаю, що не значно. Іммігранти поринають в культурну комунікацію середовища більшості, а свою культуру підтримують у своєму середовищі.
- Так але не дуже сильно. В основному це музика, кухня, іноді релігія.
- Так формує відповідальність за свою поведінку, використання вербальних, невербальних засобів спілкування.
- Так в будь-якому суспільстві, де присутні контингенти з різними культурними особливостями, відбувається взаємовплив культур незалежно від волі та свідомості їх носіїв.
- Так можна, оскільки прибулі особи є носіями культур країн-донорів, можуть не знати особливості української культури. Культурні вимоги України країн-донорів можуть суперечити у певних моментах, що може приводити до соціальної напруженості.
-

6. Як Ви оцінюєте можливості іммігрантів адаптуватися до освітнього простору приймаючої країни?

- Адаптуватися емігранту реально.
- Чужих нам не треба. У будь-якому випадку – це погано. Якщо вони розумні, то адаптуються, а потім і нас підкорять, а якщо дурні – теж не потрібні.
  - Залежить від якості вищих навчальних закладів.
  - У нас в Україні настільки толерантне суспільство, що іммігранти адаптуються дуже швидко й відчувають себе впевненіше ніж самі українці.
- Позитивно. Слід адаптувати.
  - Задовільно, якщо говорити про вищу освіту. Мігранти здатні, вивчивши російську мову, відвідувати заняття та індивідуально спілкуватись з викладачами.

З іншого боку, українські викладачі потребують професійного вдосконалення у володінні іноземними мовами (особливо англійського), для кращого задоволення освітніх потреб.

Щодо початкової та середньої освіти для дітей іммігрантів – не володію достатнім рівнем обізнаності у питанні.

- Ці можливості залежать від багатьох факторів: відкритості і толерантності освітнього простору; адаптивного потенціалу іммігрантів; підтримки іммігрантів з боку державних інституцій та інститутів громадянського суспільства тощо.
- У багатьох країнах світу є захист власного освітнього простору. Тобто які б не були дипломи, їх необхідно підтвердити. Для цього необхідно довчити. Тобто адаптація не стихійний, а спрямований процес, тобто має таким бути.
- Оцінка посередня. І вони стараються адаптуватися та прийняти освітні моменти та пристосовуються.
- В цілому якщо вони бажають влитися в освітній простір приймаючий країни то це можливо, но нечастіше вони проживають, спілкуються і навіть отримують елементи освіти, відокремлені від системи освіти приймаючий країни.
- Мовний – найжахливіший. Гостинність – на вищому рівні. Організація простору. Побут нездовільний.
- Залежить від низки чинників у т.ч. індивідуальних особливостей. Визначальним є рівень володіння іммігрантами мовою приймаючого суспільства.
- Це двосторонній процес. 1. Має бути бажання іммігрантів. 2. Створення можливості для адаптації в Україні (мови, курси, толерантне ставлення то що).
- Залежно від того з якої країни вони прибули. Якщо з країни з схожою історією та системою освіти (Росія, Білорусь, Грузія, Вірменія, тощо) – можливості уже високі. Якщо з країн Африки - адаптаційний потенціал буде нижчим.

7. Які, на Ваш погляд, проблеми має освітня інтеграція іммігрантів у приймаюче суспільство?

(Що становить найбільші проблеми – матеріальний статус, різниця у системі освіти, світоглядні цінності, особливості національної культури?)

- Напевно, матеріальний статус.
- Світоглядні цінності, особливості національності і культури.
- Найбільша проблема – це неякісна освіта в Україні та недостатня кваліфікація викладачів. Особливо викладання предметів іншою мовою. Більшість педагогів не знають англійської мови, не кажучи вже про те, що вони не знають іншої мови, якою розмовляє студент. То про яку якість освіти для іммігрантів може йти мова? А головна проблема – це якість освіти, і, звісно ж, недостатнє матеріальне та технічне забезпечення вищих навчальних закладів в Україні.

- Залежить від того, які люди приїжджають: якщо це люди фінансово забезпечені і з високим рівнем освіти, які зацікавлені у розвитку країни, то їх гроші працюватимуть на економіку країни. Це добре. Якщо переїжджають люди, які не хочуть працювати, то це погано, адже вони намагатимуться жити на дотації, а це виснажуватиме бюджет України.
- Як вже говорилося вище – недостатня освіченість викладачів у іноземній мові. Деякі зашореність, не готовність сприймати іншу культури, ламати стереотипи, відходити від того, що вважається «нормою» (тобто правил, які історично склались, але формально ніде не закріплені). Тому, на мою думку, світоглядні цінності – це один із головних негативних факторів, що може заважати інтеграції.
- Різниця у системі освіти не критична, оскільки українська система де-юре адаптована до Болонської системи, а її практика має давній успішний досвід з включення та адаптації осіб з різноманітним етнічним походження. Інша справа, про що дещо сказано вище, що де-факто не всі українські викладачі вірно сприйняли систему і не до кінця до неї пристосувались. Існує дуже широке трактування обов'язків викладачів і студентів, нормативів оцінки успішності студентів, традицій викладу навчального матеріалу, що нівелює цінність запровадження Болонської системи.
- Матеріальні проблеми у цьому аспекті не мають великого значення, оскільки вони притаманні українцям так само, як і емігрантам. До того ж, освіта в Україні одна із найдешевших на Європейському континенті.
- Необхідні спеціальні програми (як державні, так і недержавні), спрямовані на освітню інтеграцію іммігрантів. А для цього доцільно виділити цільові групи іммігрантів за ознаками їхнього матеріального статусу, цінностей, освітніх потреб, життєвих планів, особливостей національної культури тощо.
- Невизначене правове поле. Мають бути створені такі правові умови, щоб іммігранти були зацікавлені у отриманні освіти.
- Основна проблема інтеграції іммігрантів є мовний момент – українська мова, а вони частіше всього володіють російською. Також є важливим культурно-релігійний аспект сприйняття.
- Проблеми звичайно існують. Найбільш – мовний бар'єр, рівень освітньої підготовки а ще особливості національної культур, та матеріальний статус. Також важливим є релігія, світоглядні цінності, матеріальний статус, різниця у системі освіти.
- Найбільша проблема - знання мови. Також важливим є бажання іммігранта до інтеграції та готовності суспільства до цього.
- Якщо це загальне питання, то тут грає роль приймаюче суспільство, чи це країна іммігрантів як США, Канада, тощо) чи держава з домінуванням титульної нації. Яка історія іммігрантів в цьому конкретному суспільстві та ще інші фактори. Якщо мова йде про Україну, то це брак мовних курсів для іноземців, навчальної літератури з вивчення української мови, історії, культури для іноземців.
- Незнання мови мігрантами на достатньому рівні.
- Взагалі, Україна як держава не приділяє належної уваги іммігрантам. Це перша і основна проблема. Якщо українська держава буде бачити в іммігрантах потенціал для розвитку країни, то все інше – це технічні питання, які не складно вирішати.

ВИСНОВКИ.

Аналіз відповідей експертів на питання «.....1.....» показує неоднозначність оцінювання ролі іммігрантів на економічний розвиток приймаючої країни. Але і в позитивному оцінюванні і в негативному експерти мабуть усі визначали залежність впливу від якості іммігрантів як трудового ресурсу. Мається на увазі наступні характеристики іммігрантів.

- Позитивні характеристики:
- фінансово забезпечені,
- і з високим рівнем освіти,
- зацікавлені у розвитку приймаючої країни.
- Негативні характеристики:
- люди, які не хочуть працювати,
- люди, які намагатимуться жити на дотації, а це виснажуватиме бюджет України.

Але важливо зауважити, що при певній неоднозначності оцінювання ролі іммігрантів, ми спостерегаємо певний ссув думок експертів у бік позитивного оцінювання прибуття іммігрантів до нашої країни.

Відповіді експертів на питання «.....2.....» більш визначані і більш позитивно орієнтовані, ніж у відповідях на перше питання про економічний сферу. Негативного впливу іммігрантів на культурне життя України майже експерти не визначали. Позитивний вплив на культурне життя експерти розгляди при умовах

- іноземці з повагою ставляться до культурних надбань українців,
- не займаються культурною експансією,
- розширення кругозору місцевого населення,
- прийняття нових кулінарних традицій,
- вивчення нових культурних зразків.
розширює світогляд українців.

Аналіз відповідей експертів на питання «3..... показує, що відповідає однозначно вкрай складно. Тому домінує думка «у чомусь гірше, у чомусь краще».

Тиражовані думки експертів можна структурувати наступним чином.

1. Навіщо Україні люди з інших країн?! А своїх куди подіти? Для такої території і своїх людей вистачає. Треба думати не про людей з інших країн, а про те як своїм людям забезпечити робочі місця з достатнім заробітком.
2. Залежить від того, з якою метою чужинець приїжджає в Україну (відкрити свій бізнес і створити нові робочі місця, чи зайняти так необхідне тому ж українцю робоче місце).

Більшість експертів відповіли позитивно на питання «...4.....»

1. В цілому позитивно, оскільки трансляція відмінностей, як уже говорились вище, здатна підвищити рівень толерантності у суспільстві та зміцнити його.
2. З іншого боку, чим частіше є контакти між мігрантами та не мігрантами тим більш буде рівень толерантності у суспільстві.

Зазначимо, що відповіді експертів у питання «...5..... позитивно визначені.

1. «Сам факт присутності представників етнічних меншин із інших країн породжує постійну міжкультурну взаємодію. Окрім того, що вона може мати вияв у мистецтві, вони також проявляється кожного дня на побутовому рівні. Завдяки такій взаємодії на мікрорівні акумулюється нове знання про чужорідні традиції, звичаї, звички харчування та побут. При правильному сприйнятті вони можуть мати позитивний вплив на побут українців».
- 2. « Так! Міжкультурні комунікації треба будувати у відповідь на нову міжетнічну ситуацію. У будь-якому разі міжкультурні комунікації треба активізувати, шукати нові їхні форми, збагачувати їхній зміст, уникати небезпечних тем і домагатися взаєморозуміння між іммігрантами і приймаючою стороною.

Експерти, відповідаючи на питання «...6» вважають, що можливості іммігрантів адаптуватися до освітнього простору України задовільні.

« Задовільно, якщо говорити про вищу освіту. Мігранти здатні, вивчивши російську мову, відвідувати заняття та індивідуально спілкуватись з викладачами. З іншого боку, українські викладачі потребують професійного вдосконалення у володінні іноземними мовами (особливо англійського), для кращого задоволення освітніх потреб».

- Процес адаптування до освітнього простору залежить, на думку експертів від багатьох факторів: відкритості і толерантності освітнього простору; адаптивного потенціалу іммігрантів; підтримки іммігрантів з боку державних інституцій та інститутів громадянського суспільства тощо.

Відповідаючи на питання «7», експерти назвали наступні проблеми:

1. Матеріальний статус іммігрантів,
  2. Світоглядні цінності, особливості національності і культури.
  3. Недостатня кваліфікація викладачів для викладання іммігрантам.
  4. недостатнє матеріальне та технічне забезпечення вищих навчальних закладів в Україні.
- , 5. не готовність сприймати іншу культури, ламати стереотипи, відходити від того, що вважається «нормою»
- 6 Необхідні спеціальні програми (як державні, так і недержавні), спрямовані на освітню інтеграцію іммігрантів. А для цього доцільно виділити цільові групи іммігрантів за ознаками їхнього матеріального статусу, цінностей, освітніх потреб, життєвих планів, особливостей національної культури тощо.
  - 7 Основна проблема інтеграції іммігрантів є мовний момент – українська мова, а вони частіше всього володіють російською. Також є важливим культурно-релігійний аспект сприйняття.
  - 8. Якщо українська держава буде бачити в іммігрантах потенціал для розвитку країни, то все інше – це технічні питання, які не складно вирішати.

